

**OSTRAVA
NEZAPOMÍNÁ
1945—2025**

Výstava

CO ZMĚNILA 2. SVĚTOVÁ VÁLKA

NÁMĚT, SCÉNÁŘ, TEXTY

Antonín Barcuch, Radoslav Daněk, Šárka Glombíčková,
Martin Juřica, Tomáš Karkoszka, Jaroslava Novotná, Jana Prchalová,
Lenka Rokowská, Jozef Šerka a Hana Šústková

1/4 — 18/5 2025

SPRÁVA MĚSTA A PŘIPOJENÍ DALŠÍCH OBCÍ

Do chodu městské samosprávy v Moravské Ostravě zasáhli nacisté ještě před zahájením 2. světové války. Hned po obsazení města 14. 3. 1939 byl odvolán dosavadní sociálně demokratický starosta Josef Chalupník a na jeho místo dosazen německý radní Josef Hinner. Ještě další tři měsíce ovšem mohli fungovat jak městská rada, tak také městské zastupitelstvo. Počátkem července 1939 však říšský protektor Konstantin von Neurath rozhodl o rozpuštění obecních orgánů v Olomouci, Brně, Jihlavě, Českých Budějovicích, a také v Moravské Ostravě. Zde na sebe všechny pravomoci převzal dosazený vládní komisař, jímž byl v našem případě opět Josef Hinner. Rozhodoval zcela sám, opíral se pouze o úřednický aparát.

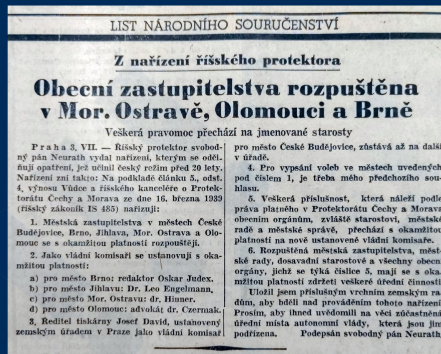
S Josefem Hinnerem však nacisté přestali být brzo spokojeni, neboť byl podle nich k Čechům velmi mírný a nesplnil ani jejich představy o rychlé germanizaci úřadu. Proto byl v roce 1940 odvolán a zakrátko na jeho místo nastoupil dosavadní místostarosta Opavy, přesvědčený nacistou a příslušník SS Emil Beier. V podmínkách tuhého totalitního režimu, který se nemusel zatěžovat žádnými demokratickými procedurami a respektovat vůli občanstva, dokázal poměrně snadno prosadit to, co se nepovedlo

o dvacet let dříve Janu Prokešovi – v roce 1941 připojil k Moravské Ostravě dalších osm slezských a čtyři moravské obce, čímž se rozloha města zvětšila o 84 km² a počet obyvatel prudce vzrostl o 65 000 osob. Ve většině těchto připojených obcí dosud fungovala česká obecní zastupitelstva, řádně zvolená ještě před rokem 1939. Ta byla samozřejmě bez náhrady rozpuštěna, což pozici českého obyvatele opětovně výrazně oslabilo.

Emil Beier uskutečnil i původní záměr Jana Prokeše z roku 1919, který předpokládal povýšení Ostravy na statutární město. K tomu došlo rovněž v roce 1941; byl zrušen moravskoostravský okresní úřad a stávající úřad městský byl transformován na Magistrát města Moravské Ostravy, který současně vykonával i funkce státní správy. To opět posílilo německé pozice, neboť okresní úřad v čele s českým okresním hejtmánem mohl do té doby alespoň částečně bránit germanizaci ostravského městského úřadu. Nyní měl Emil Beier ruce zcela volné. Totálnímu poněmčení úřadu zabránil v následujících letech jen deficit německých mužů, kteří se mohli stát úředníky, v důsledku jejich mobilizace na frontu.

Jak víme, zrušení obecní samosprávy nebylo změnou nevratnou, ovšem návrat k její původní demokratické formě trval téměř padesát let; obnovena byla až v roce 1990. Naproti tomu era statutárního města neměla dlouhého trvání – Ostrava přišla o statut již v roce 1949 a získala jej opětovně až o dvacet let později.

Územní změny z roku 1941 však po válce zrušeny nebyly. Prezidentským dekretem č. 121/1945 Sb. byla sice obnovena samostatnost obcí, které v době nesvobody zanikly sloučením, avšak k výjimkám, na něž se toto ustanovení nevztahovalo, patřila města Liberec, Plzeň, Brno, Opava, a také Moravská Ostrava.

Ostravský list České slovo informoval o rozpuštění městského zastupitelstva 4. 7. 1939. V rámci cenzury nemohl pisatel tuto zprávu nijak komentovat, nicméně bylo zřejmé, že Češi, kteří stále tvořili většinu obyvatel Ostravy, tím přišli i o zbytek možnosti, jak ovlivňovat dění ve městě. Německý tisk naproti tomu tento krok prezentoval jako nápravu krivd, páchaných na německém obyvatelstvu před rokem 1938.

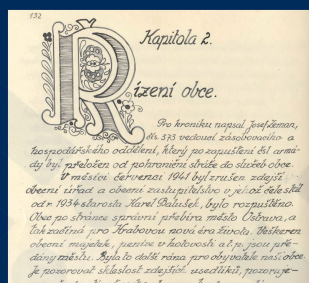
Dnešní ostravské obce na levém břehu Odry byly po okupaci československého pohraničí v roce 1939 připojeny k Německé říši. Ostrava se tedy mohla v rámci nových hranic rozšiřovat pouze směrem na východ nebo na jih – čímž bylo podmíněno sloučením s dalšími okolními obcemi. Zatímco však ty slezské už zůstaly i po roce 1945 v rámci města natrvalo, Hrabová byla opět nakrátko samostatná v letech 1957–1960, Výškovice 1954–1966 a Stará a Nová Bělá dokonce 1954–1975.

Jako „milník v dějinách Moravské Ostravy“ označil správní a územní změny z července 1941 v článku pro německý deník Mährisch-schlesische Landeszeitung vládní komisař Emil Beier (na snímku vlevo). V roce 1942 byl podle vzoru německého obecního zřízení jmenován vrchním starostou (Oberbürgermeister) a nadále řídil město sám až do 29. 4. 1945. V ten den z Ostravy uprchl a vyhnul se tak úspěšně svému zatčení. Zemřel v roce 1985 v SRN.

Takto bylo připojení dalších obcí k Ostravě prezentováno v německé propagační publikaci „Mährische Ostrau, die Stadt Kohle und des Eisens“ (Moravská Ostrava, město uhlí a železa, 1942). Jednotlivé obce jsou zde prezentovány prostřednictvím grafických zkratk – většinou významných dominant (Nová radnice, sakrální stavby) nebo symbolů, charakterizujících průmyslový či zemědělský charakter (ryba, pluh, těžná věž).

Zápis v obecní kronice Hrabové svědčí o tom, že připojení k Ostravě nepřijali ve sloučených českých obcích s žádným nadšením. Důvod k obavám měli také obecní zaměstnanci; ti měli být sice všichni převzati do služeb magistrátu, avšak i jim hrozilo propuštění z důvodu postupující germanizace úřadu.

Dne 1. července 1941 proběhla ve velkém zasedacím sále Nové radnice slavnostní ceremonie, při níž starostové dvanácti sloučených obcí předali své pravomoci do rukou vládního komisaře Emila Beiera. Totéž učinil také poslední moravskoostravský hejtmán František Studnár, neboť většina obcí v okrese se stala součástí statutárního města a zbytek byl připojen k okresu Místek (foto Ostravské muzeum).

Nový magistrátní úřad měl být veden výlučně německými úředníky. Není tedy překvapením, že do jeho čela jako ústřední ředitel byl postaven Bruno Lindenthal, rodák z Hrušova. Na městském úřadě pracoval již od roku 1912 a díky perfektní znalosti češtiny se tu udržel i po roce 1918. Stal se nejmočnějším mužem ostravského magistrátu a zároveň zástupcem starosty Emila Beiera. Politicky se však příliš neangažoval, takže po válce nebyl nijak trestán, pouze odsunut do Německa.

NĚMECKÉ OBYVATELSTVO

Ostrava byla obsazena německou armádou již o půl osmé večer 14. 3. 1939. Hned v prvních dnech okupace města nacisté obsadili důležité úřady a podniky a s pomocí gestapa a kriminální policie podle předem připravených seznamů zatkl řadu osob z řad komunistů, německých emigrantů, členů Sokola, legionářů a vedoucích některých úřadů. Místní Němci vítali německou armádu v ulicích jako své osvoboditele. Ze dne na den se stali privilegovanou vrstvou. Automaticky získali říšské občanství a přišli na pravomoc německé okupační správy. Byli zvýhodněni při přídělech potravin, spotřebního zboží, uhlí apod. Většina německého obyvatelstva se velmi rychle zapojila do všech složek nacistické státní struktury. Vstupovali do různých nacistických formací NSDAP, SA, SS, DAF nebo NSKK. Platila pro ně však také branná povinnost, takže se nevyhnuli přímým bojům na frontě. Ke konci války byli odváděni také celé ročníky studentů ještě před maturitou. Ostravští i mimoostavští Němci získali během války celou řadu místních židovských továren a živností jako arizátorů.

Na počátku roku 1945 řada Němců z obavy o svůj život Ostravu začala narychlo opouštět. Po osvobození byli zadrženi vyšetřovatelé gestapa Karel Cordes a Karel Hintringer, šéfovi ostravského

gestapa Wilhelmu Lehmanovi se však podařilo uprchnout. Zhruba ze 17 000 Němců jich zůstalo ve městě přibližně 6 000. Bez ohledu na to, zda se za okupace provinili proti republice, jim bylo na základě dekretu prezidenta republiky odebráno domovské právo i státní občanství. Na oděvch museli nosit označení N, měli zakázáno nakupovat v obchodech, vlastnit kola, rozhlasové přijímače, užívat veřejné dopravní prostředky a museli vykonávat nucené práce. Na podniky a živnosti Němců byla uvalena národní správa a konfiskovány byly také jejich domy, byty a pozemky.

V září 1945 zahájil činnost mimořádný lidový soud v Moravské Ostravě, který do roku 1947 odsoudil 1636 osob, z toho 41 k trestu smrti. Vykonal byl v 38 případech. Méně závažná provinění proti národní cti, např. členství v nacistických organizacích, řešila trestní nalézací komise Ústředního národního výboru v Ostravě podle tzv. malého retribučního dekretu.

Hned v prvních dnech po osvobození vzniklo na území města pro Němce 25 internačních táborů a dalších 16 pracovních táborů při dolech, železárnách a chemických závodech. Situace v nich byla tristní a dozorcí využívali sebeených záminky ke krutým

násilností. Nejpopověstnějším byl tábor Hanke na Nádražní ulici. Během roku 1946 byla odsunuta naprostá většina ostravských Němců, výjimky byly uděleny antifašistům, členům českoněmeckých mužstev i v ojedinělých případech i nepostradatelným odborníkům v průmyslu.

Členové ostravské služebny gestapa. První zleva Wilhelm Kampf, známý jako černý Willy, patřil k nebrutálnějšíms vyšetřovatelům. Vedle něj stojí Magdalena Siwy, sekretářka a milénka vedoucího protikomunistického referátu Leopolda Steindorfa (šestý zprava). Třetí zprava Werner Fietze, asistent téhož referátu. Všichni čtyři byli po válce odsouzeni mimořádným lidovým soudem v Ostravě k trestu smrti.

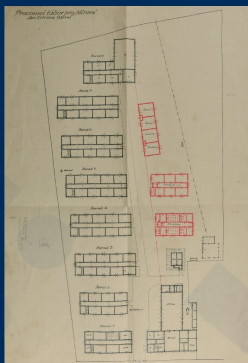
[illegible]

Seznam Němců internovaných ve sběrném táboře Mexiko v Přívoze s údaji o jejich členství v nacistických organizacích a informacemi o datech předání do jiného tábora, propuštění nebo transportu z Ostravy. Tábor byl zrušen v červnu 1946.

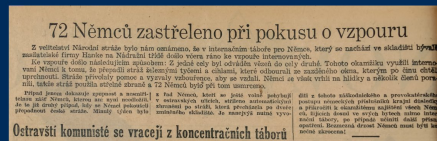
**Tábor byl zrušen
v červnu 1946.**

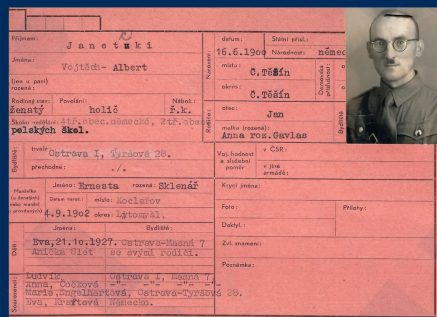
◀ Průkazka ostravského člena SA s měsíčními členskými známkami.

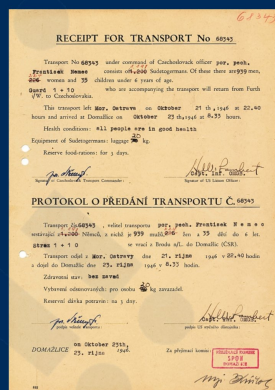
► **Situační plán**
internačního střediska
na Cihelní ulici na místě
původního nacistického
pracovně-výchovného
tábora v prostoru
naproti jámy Jiří.
V táboře se kromě
ubikací nacházely také
krejčovská a ševcovská
dílna, prádelna, sušárna
a provizorní ošetrovna se
zubní ambulancí.

5. 6. 1945 přinesla Nová Svoboda zprávu o vzpouře Němců v internačním táboře Hanke, při níž bylo 72 z nich zastřeleno. Jednalo se o fingovanou akci, při níž správce táboru zastřelil 21 vězňů. Nadhodnocený počet mrtvých měl patrně zdůvodnit desítky již dříve provedených poprav. Tábor Hanke patřil k táborům s nejsurovějším zacházením s internovanými, kteří byli denně brutálně mučeni a bez soudu popravováni. Celkem bylo v táboře zastřeleno nebo jinak zabito 231 osob.

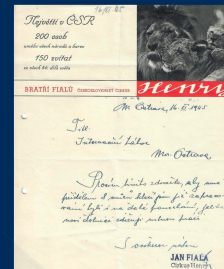
Karta příslušníka SA Vojtěcha Janetzského. Za války pomáhal českým sousedům a také rodině ostravského advokáta Pavla Posamentira. Po válce byl internován a zařazen do jednoho z neorganizovaných odsunů Němců z Ostravy již v r. 1945, z nějž se mu podařilo vrátit zpět. V Ostravě zůstal a v r. 1950 získal československé státní občanství.

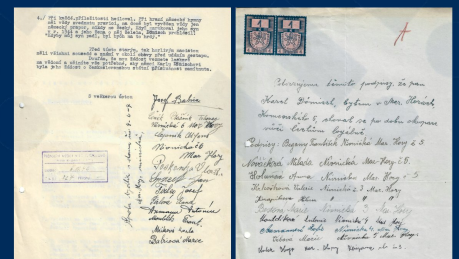
Hlášení velitele
šestého odsunového
transportu
vypraveného
z Ostravy 21. 10. 1946.
Transportem
odjelo 1198 Němců
do Domažlic,
kde byli předáni
do amerického
okupačního pásma.
Každý si mohl vzít
pouze zavazadlo
o váze 20 kg
a potraviny na tři dny.

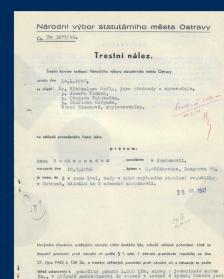
Němci z internační tábora pracující na odklizení trosek Německého domu, který stál na Nádražní ulici vedle obchodní domu Textilia.

Internovaní Němci byli přidělováni na práci různým firmám, kterým chyběla pracovní síla.

Prokazování viny nebo nevinu nebylo vždy jednoduché. Výjimkou nebyly ani protichůdné výpovědi o chování obviněných za okupace. Svědectví často ovlivňovaly složité sousedské vztahy.

Méně závažná provinění proti národní cti, např. členství v nacistických organizacích, řešila trestní nalézací komise Ústředního národního výboru v Ostravě podle tzv. malého retribučního dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb.ř z 27. 10. 1945. Stanovil trest do jednoho roku vězení nebo pokutu do výše jednoho milionu korun, případně veřejné pokárání.

NOVINY A ČASOPISY V OBDOBÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

Důsledky německé okupace okleštěných českých zemí zahájené v Moravě Ostravě již o den dříve než ve zbytku státu, tedy 14. 3. 1939, se odrazily také ve změnách v oblasti tištěných médií. Je nutno podotknout, že některá opatření byla zavedena již na přelomu let 1938 a 1939, tedy ještě v období tzv. druhé republiky, kdy bylo v celém státě zastaveno vydávání 1 900 titulů časopisů a novin. Komunistické a sociálně demokratické deníky v Moravské Ostravě, jako Ostravský dělnický deník nebo Duch času, byly zakázány ještě na konci roku 1938.

Po vzniku protektorátu Čechy a Morava byla přijata další opatření, včetně zprísňené cenzury. Zprvu na jeho území vycházelo 2 125 periodik. Jejich počet se však velmi rychle snižoval a do konce války v roce 1945 jich bylo zakázáno 1 887. V Ostravě byly v roce 1939 zrušeny například časopis bezvěrců Volné slovo, Noviny mladých nebo list Národního souručenství Národní přehled. Do roku 1941 došlo k zastavení Moravsko-slezského deníku, Ostravského deníku, Ostravského večerníku, Ilustrovaného týdeníku zpravodaje a Moravskoslezské tribuny.

Ke změnám došlo také v protežovaném německém tisku. Ostrauer Zeitung, vydávaný do června 1939, byl společně s Oesterreichische Morgenzeitung und Handelsblatt nahrazen novinami Mährisch-schlesische

Landeszeitung vycházejícími do počátku roku 1945. Noviny obsahovaly zprávy o válečném dění, informace z Moravy a Slezska, politickou rubriku „Hier spricht die Partei“, romány na pokračování a rubriky hospodářské, společenské a sportovní.

Pro potřeby řízení a kontroly českého tisku využila okupační moc jednak Národní svaz novinářů, ustavený v červnu 1939, jehož členy byli všichni legálně působící novináři a také tzv. „tiskové konference“ vedoucího skupiny Tisk v kulturně politickém oddělení Úřadu říšského protektora s šéfredaktory novin, na nichž byly formulovány zásady zpracování politicky významných témat. Za zmínku stojí, že část stenografických záznamů z těchto jednání pořídil ostravský redaktor Antonín Finger, který je dále předával spolupracovníkům odboje.

Nejčtenějšími českými ostravskými novinami, které vycházely až do 29. 4. 1945, bylo České slovo, které mělo v Moravské Ostravě filiální redakci (deník se stejným názvem vycházel v Praze, Olomouci a v Brně, kde nesl název Moravské slovo). Ostravské České slovo mělo denně náklad 92 000 výtisků.

V roce 1941 došlo ke sloučení listu Národního souručenství Denní noviny s Ostravskou národní práci, s podtitulem List Národní odborové ústředny

zaměstnanecké, a pod tímto titulem byla tiskovina vydávána do září 1944. Dalšími novinami byl občanský Moravskoslezské slovo, s podtitulem nepolitický list hájící zájmy živnosti, obchodu a průmyslu, vycházející do roku 1941. V Moravské Ostravě také působila redakce antisemitského týdeníku Arijský boj, vycházejícího každou sobotu od 18. 5. 1940 do 15. 4. 1945. Fenoménem, který zprvu unikl pozornosti okupační moci, byla Československá revue psychická vydávaná Spiritistickým spolkem Bratrství v Radvanicích, jejíž tisk byl zastaven v červnu 1940.

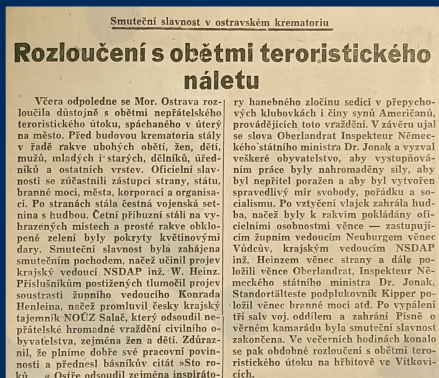
Mezi novináři některých uvedených tiskovin se objevily případy kolaborace. Několik redaktorů bylo ihned po osvobození vyloučeno z obnoveného Národního svazu novinářů. Další stanuli před Mimořádným lidovým soudem v Ostravě. Celkový počet osob, jenž čelil soudnímu řízení v letech 1945–1948 činil přibližně 2000. Zjištěné kauzy novinářů však tvořily jen půl procenta všech souzených případů, což se týkalo deseti osob, z nichž jeden – dopisovatel Arijského boje Karel Koždoň –, byl odsouzen k trestu smrti, dalších osm si odkypalo tresty odnětí svobody a jeden byl zproštěn viny. Většina českých novinářů však prošla obdobím okupace se ctí a sedm ostravských redaktorů podstoupilo obět nejvyšší.

Část úvodní stránky prvního čísla Mährisch-schlesische Landeszeitung z 1. 6. 1939.

Část první strany předposledního vydání Českého slova z 28. 4. 1945.

Článek v Českém slově z 1. 9. 1944 o pohřbu obětí spojeneckého náletu na Moravskou Ostravu 29. 8. 1944.

Město Moravská Ostrava			
Jméno starší a rodných příjmení	Datum narození	Zápisník	BYDLO
Finger	1885	Antonín	1. 1. 1941
...	...	...	...

List z domovské kartotéky s údaji o Antonínu Fingerovi, ostravském redaktorovi, který pořizoval stenografické záznamy z tiskových porad na Úřadu říšského protektora.

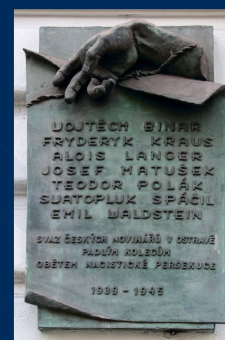
Foto z roku 1946, dnes dům č. p. 1935 na Nádražní ulici, který byl do dubna 1945 sídlem redakce Českého slova (na střeše je umístěna světelná reklama s nápisem Slovo, odkazující na redakci deníku Nové slovo vycházejícího v letech 1945–1948).

Fotografie budovy č. p. 546 (uprostřed) na dnešní ulici U Tiskárny v Přívoze 50, let 20. století, ve které působili v letech 1939–1945 redakce a tiskárna novin Mährisch-schlesische Landeszeitung. Ve stejných prostorách byly v době 1. Československé republiky vydávány slovenské komunistické noviny Pravda chudoby, v nichž jako redaktor působil rovněž Klement Gottwald, na což odkazovala i pamětní deska, odstraněná v roce 1990.

Politické anekdoty zesměšňující spojení se objevovaly v Českém slově až do roku 1944, následně humoru na toto téma ubývalo. Tyto kreslené anekdoty pocházejí z ledna a února 1942.

Ostravská pobočka Svazu českých novinářů odhalila v roce 1947 na domě č. p. 692 na Českobratrské ulici pamětní desku svým sedmi předválečným členům, kteří byli za okupace popraveni, umučeni nebo těsně po válce na následky věznění zemřeli.

PŘÍDĚLOVÝ SYSTÉM

I když byla Ostrava postižena válečnými operacemi až v závěrečné fázi války, válečný stav se v každodenním životě nejdříve projevoval v nedostatku zboží a růstu jeho cen. Od října 1939 byly postupně zaváděny kontrolní a regulační mechanismy v podobě zavedení přídělového systému. Každému registrovanému obyvatele bylo přesně určeno, kolik může v příslušném čtyřtýdenním zásobovacím období nakoupit chleba, pečiva, mouky, masných výrobků, tuků, mléka, cukru, másla, tabáku apod. Povoleno množství se přizpůsobovalo i některé druhy potravin, např. pekaři mohli vyrábět jen bochníky o velikosti podle odběrných lístků. Seznam zboží, které bylo možné koupit jen na lístky, se neustále rozrůstal o další potraviny, alkohol, spotřební zboží jako obuv, látky, pracovní oblečení, pohonné hmoty, jízdní kola a další zboží.

Množství potravin na osobu bylo diferencováno národností, zvýhodnění byli obyvatelé německé národnosti, s výjimkou příslušníků židovského vyznání, kteří byli naopak znevýhodnění a omezení (redukována byla prodejní doba, pro vyzvednutí přídělových lístků byly stanoveny krátké lhůty). Vyšší přídělky potravin byly v Ostravě určeny pro asi 32 tisíc těžce pracujících a více než 12 tisíc velmi těžce pracujících. Jiné byly rovněž přiděly pro děti, mládež,

pro těhotné a kojící ženy nebo samozásobitele – majitelé zemědělských usedlostí.

Lístkový systém nutil zákazníky zaregistrovat se u určitého obchodníka pro nákup konkrétního zboží. Samotným majitelům obchodů narůstala administrativa, protože tak, jak rostlo množství vázaného zboží, tak přibývalo ústředníků, jež obchodník lepil na zvláštní archy, které odevzdával ke kontrole příslušným úřadům.

Systém lístků umožňoval aktuálně reagovat na neustále se zhoršující situaci v důsledku válečného stavu, neúrody apod. snižováním gramáže přidělů, zařazováním dalších, dříve volně prodávaných produktů a výrobků. Po neúrodě brambor v roce 1943 byl jejich přiděl zredukován prakticky na polovinu, což bylo něco přes jeden kilogram na měsíc. Jestliže základní dávky potravin byly již v roce 1939 označovány lékaři jako nedostatečné, klesaly po celou dobu války a na počátku roku 1945 představovaly již jen zlomek původních dávek z roku 1939: dávky chleba, mouky a pečiva klesly o 23 %, dávky masa o 50 %, dávky másla o 50 %, přiděl mléka byl snížen o 75 %.

Nedostatek potravin a jejich zmenšující se množství se výrazně promítalo do stravování rodin. Novinové články optimisticky radily, jak úspěšně nahrazovat nedostatkové druhy potravin jinými, např. máslo margarinem (i ten se později stal nedostatkovým zbožím), místo pšeničné mouky mouka ječná, místo cukru cukerin, včelí med byl nahrazován medem umělým, místo kávy se prodávala kávovinová náhražka.

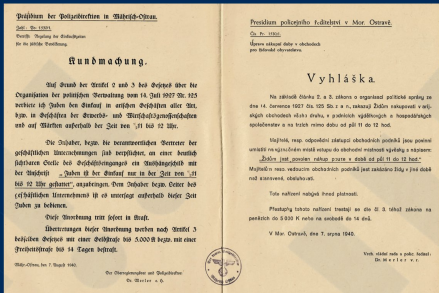
Čekání na sociální pomoc 1943.

Stravovací akce pro děti organizovaná obecnou školou v Mariánských Horách, 1943.

Ke každodenním starostem českých hospodyněk v protektorátu patřilo vystát fronty na potraviny (GEBHART Jan, KUKLÍK Jan. Dramatické i vědní dny protektorátu. Praha 1966, příloha; A-20542).

Vyhláška policejního ředitele o úpravě nákupní doby pro židovské obyvatelstvo, 7. 8. 1940.

Čís. VII-47967/41
XXII. vydání potravinových lístků a
kmenové přílohy pro oděr paliva

Vyhláška

Potravinové lístky XXII. vydání platné od 12. května do 8. srpna 1941 budou se vydávat v obvyklých vědáních a to: **pro aricie v pondělí dne 28. dubna 1941 od 8-16 hod., v úterý dne 29. dubna od 8-16 hod., ve středu dne 30. dubna 1941 pouze od 8-12 hod. a pro židy ve středu dne 30. dubna 1941 od 12-14 hod.**

Sestava a výčet potravinových lístků budou vydávány nové kmenové přílohy za oděr paliva.

Dvaadvacet kmenové přílohy máto vydávány, jako budou státní.

Přílohy kmenové přílohy vydávány za oděr paliva, které mají být vydávány v obvyklých vědáních a to: **pro aricie v pondělí dne 28. dubna 1941 od 8-16 hod., v úterý dne 29. dubna od 8-16 hod., ve středu dne 30. dubna 1941 pouze od 8-12 hod. a pro židy ve středu dne 30. dubna 1941 od 12-14 hod.**

Objeďte lístky nových potravinových lístků jako 10. května 1941 odevzdání nejpozději do soboty dne 10. května 1941 odevzdání.

V Moravské Ostravě, dne 21. dubna 1941.

Vyhláška vládního komisaře o výdeji potravinových lístků a přílohy pro oděr paliva, 21. 4. 1941.

Úspora v kuchyni.

S omáčkou musíme zacházet velmi opatrně, to ovšem neznámá, že si musíme odepřít řadu svých oblíbených jídel. Máslo, které dáváme na chléb, před upotřebením dobře utřeme. Nabude ho a bude mnohem vydatnější. Při smažení palačinek nebudeme po každé vymačkovávat pánev sádlem, ale budeme ji potírat rozpuštěnou cibulí, kterou jsme ponofili odříznutou plochou do omáčky. Místo vajec použijeme ke kypření rozmocené, vymačkané housky nebo vařené postrouhané brambory. Sekanou spojíme místo vejcem mlékem, strouhankou nebo nastrouhanými syrovými bramborami. Kávu nebo čaj sladíme v celém množství najednou. Spotřebujeme méně cukru, než když si každý člen rodiny sladí zvlášť svůj šálek. Kompoty sladíme až po uvafení. Nezapomínejme vůbec, že sladivost cukru se snižuje dlouhým vařením.

Denní tisk optimisticky radil, jak spořit v kuchyni a nahrazovat nedostatkové potraviny jinými, 1944 (Ostravská národní práce 11. 3. 1944).

Kořské ryby

vydáváme na ústředních čís. 57:

pátek 14. dubna od čísla 1 — 5.000
sobota 15. dubna od čísla 5.001 — 8.000
pondělí 17. dubna od čísla 8.001 — 10.000

Bismarkky

na ústředních čís. 58 od č. 1—17.500,
pokud nebyly vyzvednuty.

ASO

MOR. OSTRAVA

I v režimu lístkového systému byly občas hospodynky inzeráty upozorňovány na možnost nákupu speciálního druhu potravin v konkrétní dny, 1944 (Ostravská národní práce, 14. 4. 1944).

Zásobování dělníků ve společných táborech

Ministr zemědělství a lesnictví vydal vyhlášku č. 41/K. Tyto přídatkové lístky mají účinnost na rozdíl od potravinových lístků, které vyžadují pro odětní dávky pro di. pracovní a pro pracovní. Tyto přídatkové lístky mají účinnost na rozdíl od potravinových lístků, které vyžadují pro odětní dávky pro di. pracovní a pro pracovní. Tyto přídatkové lístky mají účinnost na rozdíl od potravinových lístků, které vyžadují pro odětní dávky pro di. pracovní a pro pracovní.

Seřazení Objednací lístek čís. 1/2 1941/42 / mléka Základní dávky				Příloha G			
2. X. 21. 29. X. 1939				2. X. 21. 29. X. 1939			
1	1/2 1 mléka	8	1/2 1 mléka	15	1/2 1 mléka	22	1/2 1 mléka
2	1/2 1 mléka	9	1/2 1 mléka	16	1/2 1 mléka	23	1/2 1 mléka
3	1/2 1 mléka	10	1/2 1 mléka	17	1/2 1 mléka	24	1/2 1 mléka
4	1/2 1 mléka	11	1/2 1 mléka	18	1/2 1 mléka	25	1/2 1 mléka
5	1/2 1 mléka	12	1/2 1 mléka	19	1/2 1 mléka	26	1/2 1 mléka
6	1/2 1 mléka	13	1/2 1 mléka	20	1/2 1 mléka	27	1/2 1 mléka
7	1/2 1 mléka	14	1/2 1 mléka	21	1/2 1 mléka	28	1/2 1 mléka

Vzor odběrného lístku na mléko, 1939 (vyhl. č. 215/1939 Sb.).

Německé okupační moci zvlášť záleželo na zásobování těžce pracujících dělníků pro válečný průmysl, 1944 (Ostravská národní práce, 14. 4. 1944).

SPOLKOVÁ ČINNOST

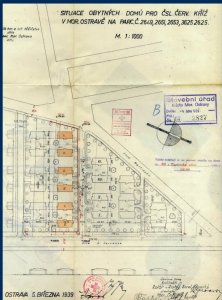
Spolková činnost v Ostravě po mnichovském diktátu a za nacistické okupace zaznamenala radikální změny, které byly spojeny s rušením nebo útlumem řady spolků. Napětí ve společnosti v souvislosti s politickou situací v sousedním Německu bylo znát již na konci třicátých let 20. století.

V říjnu 1938 ukončila činnost komunistická sportovní organizace Federace proletářské tělovýchovy (FPT), a to v souvislosti s vydáním zákazu další činnosti KSČ. Mnozí funkcionáři i aktivní sportovci ze Sokola, Orla či FPT byli kvůli své politické angažovanosti, propagování vlastenectví apod. již během prvních velkých zatýkacích akcí uvězněni. Okupační správa svá perzekuční opatření cíleně zaměřila na velká celostátně organizovaná česká tělovýchovná hnutí, v nichž viděla své největší ideologické protivníky. V dubnu 1941 byl vydán zákaz činnosti Sokola a v říjnu téhož roku bylo vydáno nařízení o jeho okamžitém zrušení. Stejně jako sokolská jednota byla zakázána již k 30. 9. 1941 činnost Orla, jehož majetek získala nacistická strana NSDAP. Z veřejného, a tedy i spolkového života byli zcela vyřazeni občané židovského původu.

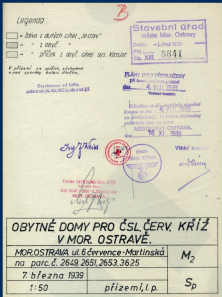
Přesto se snažila okupační správa zachovat v protektorátu Čechy a Morava zdání fungujícího státu, ve kterém mají spolky své místo. Spolky fungovaly jako dobrovolná sdružení občanů, jen ohlašování a povolování konání různých spolkových akcí byla pečlivější a důsledně kontrolována. Nejistota doby vyvolávala panický strach mezi obyvateli o své úspory, což se odrazilo v peněžních sporcích. Příkladem pro Ostravu může být situace, kdy v roce 1938 v důsledku politického napětí nastal krátkodobý velký výběr vkladů Spořitelního a záloženského spolku v Hrabůvce, což ohrozilo jeho existenci.

Jiné spolky si hmotně „polepšily“. Roku 1938 získal Český veslařský klub Odra Hrušov veslařské lodě od Slezského veslařského klubu Bezruč Pudlov, který byl zlikvidován k 1. 10. 1938 a jehož členové nechtěli, aby se jejich lodě dostaly do německých rukou po uzavření Mnichovské dohody. Zcela před novou výzvou stál v Moravské Ostravě spolek Československý Červený kříž, který byl pověřen funkcí stavebníka pro výstavbu domků pro uprchlíky ze zabraného území ČSR po Mnichovu.

Jednou z několika mála organizací, která zůstala zachována, byli hasiči. Němci měli zájem na ochraně především hospodářských objektů před požáry, a proto hasičskou organizaci nezrušili, ale ponechali jí jen technickou úlohu a podřídili ji protektorátnímu ministerstvu vnitra. V dubnu 1942 vznikl podnikovi hasiči Vítkovických železáren. Byl to historicky první profesionální hasičský sbor na území města Ostravy. Na území Sudet, kde se nacházely některé ostravské obce, byly na rozdíl od protektorátu zrušeny všechny spolky. Zůstaly jen hasičské organizace, které ztratily spolkový charakter, a staly se složkami německé pořádkové policie jako tzv. Feuerwehr-Schutzpolizei. Tato zkušenost nastartovala v poválečném období přerod dobrovolných hasičských sborů v profesionální hasičské organizace.

Spolek Československého červeného kříže v Ostravě byl pověřen výstavbou domků pro uprchlíky z území Sudet, jednalo se o jednopatrové nájemní domky o 8 bytech (kuchyň, pokoj, předsiň, spíž a příslušenství). Náklady na postavení jednoho domku byly vyčísleny na částku 173 719,80 Kč. Přípravy projektu se ujal Ústav pro péči o uprchlíky při ministerstvu sociální a zdravotní správy v Praze.

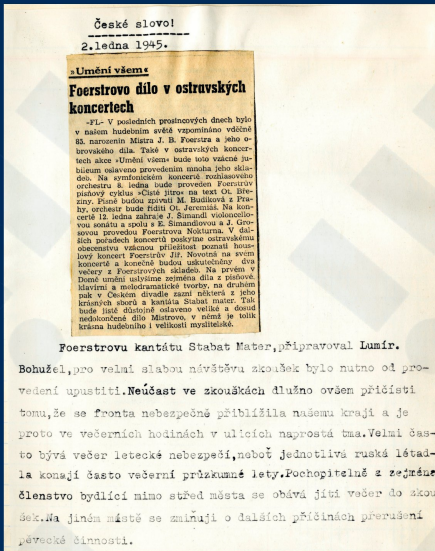
Stavbu domků pro uprchlíky pod dohledem spolku Československého červeného kříže Ostrava realizovalo sdružení firem Kolář & Rubá a Karel Gajovský, architekti a stavitelé. Finanční prostředky byly získány z darů Fondu londýnského starosty s výslovným určením pro stavbu obytných domů v Moravské Ostravě, z dobročinných sbírek a úvěru. První nájemníci se mohli nastěhovat do nově postavených jednopatrových domků v Ostravě-Mariánských Horách na ulici 6. července (dnes ulice 1. Máje) už 3. 8. 1939.

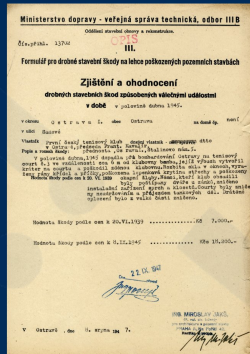
V roce 1943 bylo mnoho členů hasičských sborů povoláno do tzv. Luftschutzu, pohotovostních oddílů protiletectvé obrany. Zároveň byly okupanty zabráný některé zbrojnice s jejich kompletním vybavením. Příslušníci protiletectvé policie a ošetřovna v Hasičském domě v Moravské Ostravě (dnes ul. Odboje 8), který byl vystavěn v letech 1938-1939, snímek z roku 1940.

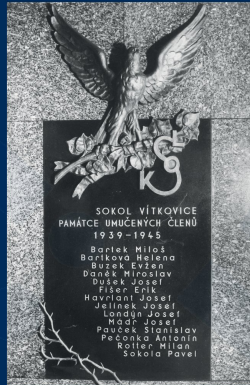
Povinně dvojzářné provedení plakátu k volejbalovému utkání dne 25. 6. 1944 v Radvanicích. Další neodmyslitelnou součástí těchto tiskovin oznamujících sportovní či kulturní akce bylo upozornění: „Židům vstup zakázán!“.

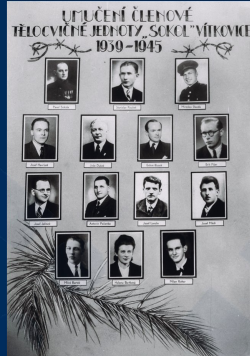
Záznam z kroniky pěveckého spolku Lumír - novinové výstřižky, strojepis i ručně psané poznámky reflektují nízkou účast při pěveckých zkouškách, jejich rušení částými leteckými přelety a strach z přiblížení se bojové fronty. Kronikář zaznamenal spolkové heslo těch dní: „Ať válka či mir, vždy zpívá Lumír“, prosinec 1944/leden 1945.

Příhláška válečných vězňů Prvního českého tenisového klubu v Ostravě s popisem a vyčíslením škod způsobených válečnými událostmi. Tiskopis vyplnil předseda klubu František Kavalír dne 8. 8. 1947.

Mnohé spolky, zejména jednoty Sokola a sbory dobrovolných hasičů, se ujal zřizování pietních míst k uctění památky svých padlých a umučených členů, jejich slavnostní odhalování patřilo k nejdůležitějším spolkovým akcím krátce po ukončení války. Pamětní deska památce umučených členů Sokola Vítkovice 1939-1945 v Českém domě ve Vítkovicích (ul. Výstavní) byla slavnostně odhalena dne 12. 10. 1947.

Kromě pamětních desek a pomníků vznikala fotografická tabula válečných obětí, byly vydávány památky v podobě publikací, samozřejmějstly byly pamětní zápisy ve spolkových kronikách. V tiskovinách např. v sokolském věstníku se po skončení války objevovaly rubriky, ve kterých příbuzní pátrali po svých nezvěstných blízkých osobách, zejména po osudech odvěčného a vězných v koncentračních táborech.

ŽIDOVSKÉ OBYVATELSVO

Nejvíce postiženou skupinou obyvatel během 2. světové války byli nepochybně Židé. Jejich postavení ve společnosti se začalo zhoršovat již ve 30. letech, což přímo souviselo s rostoucím vlivem nacistického režimu v Německu. Židovská komunita v Ostravě přitom byla po Praze a Brně třetí největší a nejvýznamnější v Československu. Před válkou zde žilo odhadem asi deset tisíc Židů.

Po podepsání Mnichovské dohody se protizidovské nálady ještě více vyostřily. Zlom nastal po 14. 3. 1939, kdy město obsadila německá armáda a byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava. Hned 15. 3. 1939 byly obsazeny největší obchodní domy, jejichž majiteli byli Židé, jako například Textilnia nebo Rix. Hotel Palace si velitel německých vojsk generálmajor Keiner vybral jako vojenské velitelství. Pohyb židovského obyvatelstva ve městě byl již od března 1939 postupně omezován řadou úředních nařízení a jejich firmy byly arizovány nebo přímo likvidovány. Ekonomickou a společenskou izolaci umocnilo ještě vypálení všech ostravských svatostánků v červnu 1939.

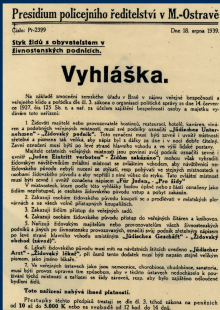
Ostravští Židé si také na vlastní kůži vyzkoušeli první pokus nacistů o konečné řešení židovské otázky. Celá akce měla budit dojem, že se jedná o vlastní iniciativu židovské obce, která musela sestavit seznam mužů od 15 do 55 let „dobrovolně“ se hlásících k „přeskolení“ v Nisku nad Sanem v Polsku, kde si měli vlastními silami zbudovat tábor. Tato první deportace však nebyla dotažena do konce a tábor byl po nějaké době rozpuštěn.

Osudným se pro ostravské Židy staly až čtyři transporty do terezínského ghetta v září 1942 a odtud do dalších vyhlazovacích táborů. Z celkového počtu 3 440 deportovaných mužů, žen a dětí se vrátilo pouhých 187 osob. Další ostravští Židé odjžděli do Terezína z Prahy, kam odcházeli již před válkou v naději na snaží vystěhování do zahraničí. Ještě v r. 1945 byl vypraven poslední transport, v němž bylo deportováno 53 osob ze smíšených manželství.

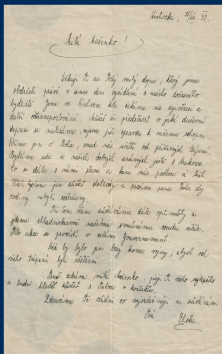
Po válce se vrátila necelá pětistovka ostravské předválečné židovské populace. Mnozí z nich prošli peklem koncentračních táborů, jiní bojovali po boku spojeneckých armád na západní i východní frontě. Všichni bez rozdílu však přišli o své rodiny i majetek a vrátili se s podlomeným zdravím. Ani poměry v poválečném Československu jim nebyly příliš nakloněny. Ochoťta vracet majetek snadno nabytý jako německý konfiškát byla mizivá. Únor 1948 jejich naděje zmařil nadobro. Ve společnosti byl navíc stále patrný latentní antisemitismus. Rada z nich proto volila raději emigraci.

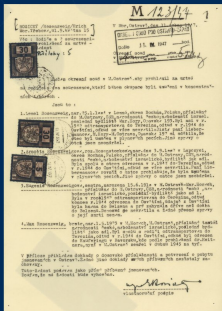
V noci na 19. 1. 1939 přelepili členové české fašistické organizace Gajdovy gardy plakáty na představení Píkové dámy nálepkami, které dehonestovaly dirigenta ostravského divadla Jiřího Singera. Již dříve členové gardy vyhrožovali řediteli divadla výtržnostmi a napadením dirigenta Singera zkaženými jevcí během představení, na které si zakoupili v předních řadách 55 vstupenek.

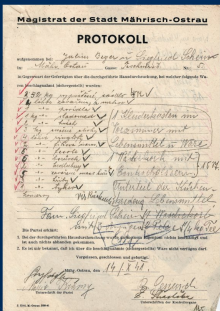
Od prvních dnů okupace byla vydávána řada vyhlášek omezujících práva židovského obyvatelstva. Nemohli navštěvovat koupaliště, sady a parky, veřejné čítárny a knihovny, byla jim vyhrazena místa ve veřejné dopravě, podniky musely být označeny jako židovské apod.

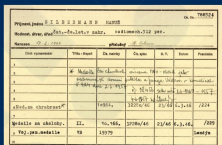
Mnohé židovské rodiny musely opustit Ostravu již na podzim 1938, protože byli cizími státními příslušníky. Rodina Ettingerova z Hrušova odešla do Polska. Unikátně dochovaná korespondence sester Elišky a Edity Ettingerových ostravské přítelek dokumentuje životní podmínky v cizím prostředí a obavy o další osudy rodiny.

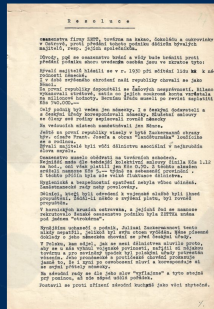
Druhou světovou válku přežilo pouze malé množství původního židovského obyvatelstva Ostravy. Ti, kteří se do města vrátili, zůstali bez prostředků a museli řešit řadu úředních záležitostí, jako první prohlášení svých příbuzných za mrtvé a další majetkové záležitosti.

14. 10. 1941 byla provedena razie mezi židovským obyvatelstvem, která měla zabránit hromadění zboží. Během 24 hodin bylo ve městě zkontrolováno více než 700 domácností s 3 500 obyvateli. Nalezené zásoby potravin byly sepsány a zabaveny.

Rada ostravských židovských obyvatel se zapojila do války v zahraničních armádách. Hanuš Silbermann, syn majitele továrny na kosmetiku, byl členem 312. stíhací peruté RAF a po válce byl vyznamenán. I přes jeho válečné zásluhy, se mu nepodařilo získat arizovaný rodinný majetek zpět. Nakonec se rozhodl opustit Československo.

Židé, kteří se do Ostravy vrátili, nalezli svůj majetek pod národní správou jako německý konfiškát a měli velké problémy získat jej zpět. Nebyla vůle velké továrny a podniky vůbec vracet a dosazené zavodní rady se snažily původní majitele neprávem očernit, jako např. majitele továrny na čokoládu Zett.

Julius Zuckermann (1901-1993), syn předválečného majitele továrny Zett. Prošel několika koncentračními tábory. Při pochodu smrti z Buchenwaldu do Dachau jej dozorce postřelil do hlavy a následkem toho oslepl. Vrátil se do Ostravy a neúspěšně se pokusil o navrácení rodinného majetku.

Holocaust a ostravskou židovskou komunitu připomínají památníky obětem holocaustu v Sadu Míladý Horákové na místě zrušeného židovského hřbitova (1994) a nacisty vypálené synagogy na Zeyerově ulici (2021). Památník připomínající transport Židů z Ostravy do Niska nad Sanem se nachází v blízkosti hlavního nádraží (2009). V dnešní době jsou v Ostravě průběžně instalovány kameny zmizelých, tzv. stolpersteine.

PROMĚNY OBECNÍ SAMOSPRÁVY

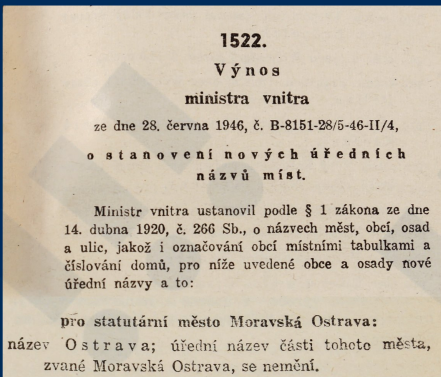
V době okupace Československa nacisty byla Velká Ostrava tvořena sedmi původně samostatnými městy a obcemi. Toto správní uspořádání platilo do roku 1941, kdy byla Ostrava prohlášena za město se zvláštním statutem a 1. 7. toho roku do něj bylo začleněno osm obcí z politického okresu frýdeckého – Hrušov, Heřmanice, Kunčice n. Ostravicí, Kunčičky, Michálkovice, Muglínov, Radvanice a Slezská Ostrava – a čtyři z politického kresu moravskostavského – Hrabová, Nová Bělá, Stará Bělá a Výškovice. I po připojení některých slezských obcí zůstal název města Moravská Ostrava nezměněn. Ostrava získala statut a pravomoci zrušeného okresního úřadu, které vykonávalo prostřednictvím Magistrátu města Moravské Ostravy. Podřízena byla přímo Zemskému úřadu v Brně. Činnost magistrátu byla ukončena 29. 4. 1945.

Již během osvobozovacích bojů vznikaly ve městě a jeho místních částech (Hulváky, Zábřeh-Družstvo) národní výbory, které se ujímaly správy. Podle vládního nařízení však v obci mohl být zřízen pouze jeden národní výbor, byly rozhodnutím Rady místního

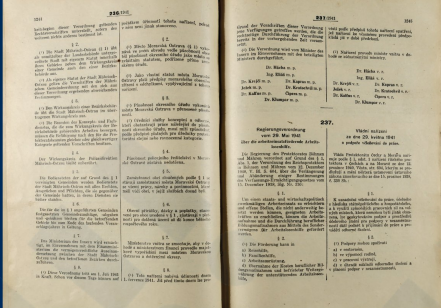
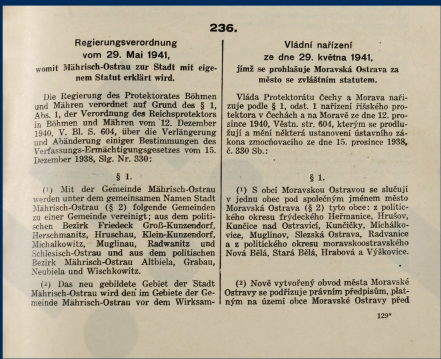
národního výboru v Ostravě tyto orgány v jednotlivých čtvrtích prohlášeny za pomocné národní výbory, které zanikly 1. 7. 1946 v obcích připojených k Moravské Ostravě v roce 1924. V obcích připojených v roce 1941 pracovaly do konce roku a byly nahrazeny obvodními radami.

- Obvodní rada Stará Bělá zahrnovala katastrální území Staré Bělé, Nové Bělé, Výškovice
- Obvodní rada Hrabová
- Obvodní rada Kunčice, k. ú. Kunčice, Kunčičky
- Obvodní rada Radvanice
- Obvodní rada Michálkovice
- Obvodní rada Heřmanice
- Obvodní rada Hrušov

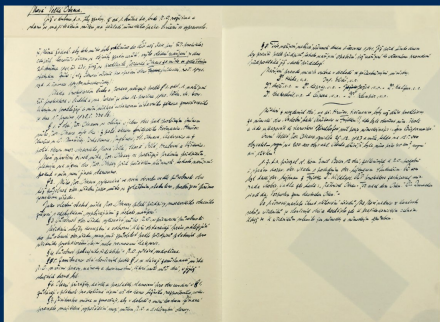
Prezidentským dekretem byl statut Ostravě ponechán, v platnosti zůstalo i připojení obcí z roku 1941, byly zřízena expozitura Zemského národního výboru moravskostavského. Výnosem ministerstva vnitra z 28. 6. 1946 byl upraven název města na Ostrava. Na základě nového organizačního řádu statutárních měst byl národní výbor přejmenován na Ústřední národní výbor. Územní obvod města se členil na 19, pak 20 místních částí: I. Moravská Ostrava, II. Přívoz, III. Mariánské Hory, IV. Nová Ves, V. Zábřeh nad Odrou, VI. Hrabůvka, VII. Vítkovice, VIII. Slezská Ostrava, IX. Muglínov, X. Hrušov, XI. Heřmanice, XII. Michálkovice, XIII. Radvanice s Lipinou, XV. Kunčičky, XV. Kunčice n. O., XVI. Hrabová, XVII. Nová Bělá, XVIII. Stará Bělá, XIX. Výškovice, XX. Hulváky.

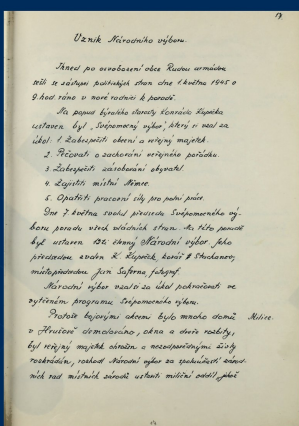
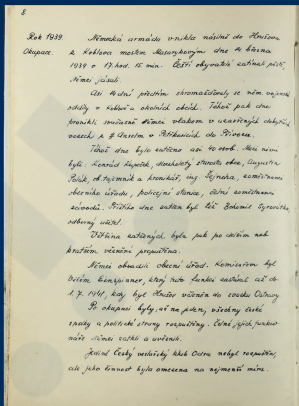
Výnos ministra vnitra č. 1522/1946 o změně názvu města Moravská Ostrava na Ostrava.

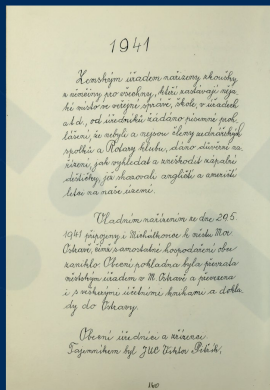
Vládní nařízení č. 236/1941 prohlašující Moravskou Ostravu za město se zvláštním statutem.

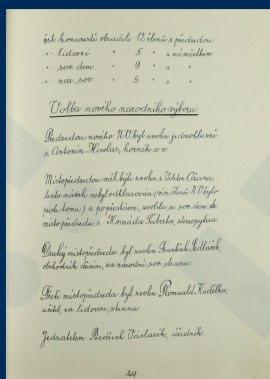
Podklad pro zápis do kroniky města Moravské Ostravy za rok 1941 sepsaný městským kronikářem Ervinem Tenglerem informující o rozšíření města.

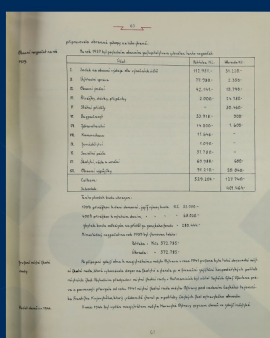
Zápis z hrušovské kroniky o vzniku Národního výboru v květnu 1945.

Zápis z michálkovické kroniky o připojení obce k Moravské Ostravě v r. 1941.

Zápis z michálkovické kroniky o vzniku Národního výboru v r. 1945.

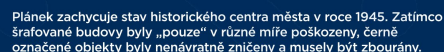
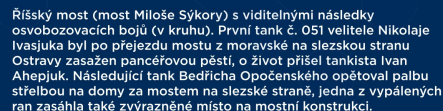
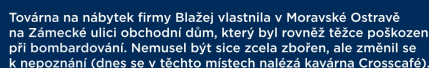
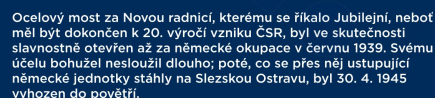
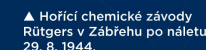
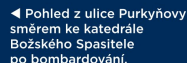
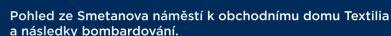

Zápis z heřmanické kroniky o připojení obce k Ostravě v r. 1941.

V bombardovaných čtvrtích zvláště utrpěly obytné oblasti, a to zejména samotné centrum města – dnešní Masarykovo náměstí, Smetanovo náměstí, ulice 28. října, Zámek a jejich bezprostřední okolí. Např. na severní straně Masarykova náměstí tak musely být strženy hned tři obytné domy, těžce poškozena byla i fronta domů na straně západní. Na Smetanově náměstí byla zničena novogotická budova zbrojnice německého sboru dobrovolných hasičů. Na rohu ulic Nádraží a 28. října utrpěl nenapravitelně škody

Další ostravské obce naštěstí již tak poničeny nebyly, neboť německé jednotky z nich poměrně rychle ustupovaly; na ústupů však byly ničeny komunikace a zejména mosty – ty byly vyhozeny do povětří prakticky všechny. Zmizel tak např. moderní Jubilejní most za Novou radnicí, dostavěný teprve v roce 1939 (nový most, předchůdce dnešního mostu Pionýrů, ho nahradil až v roce 1959). Dnešní Švýkův most byl

Celkové válečné materiální škody ve městě se odhadovaly na 9 miliard předválečných korun. Z 3 489 válečnými událostmi dotčených budov bylo 241 objektů úplně zničeno, 585 budov velmi těžce poškozeno a 1 455 rodin zůstalo bez přístřeší. Škody na majetku způsobila rovněž Rusácká armáda. Nešlo jen o legální válečné реквизиce a poškození objektů, ve kterých byli vojáci ubytováni, ale též neoprávněné ukořisťování zařízení z tzv. Jižního závodu Vítkovických železáren (později Nová huť Klementa Gottwalda).

TVÁŘ MĚSTA / VÁLEČNÁ VÝSTAVBA

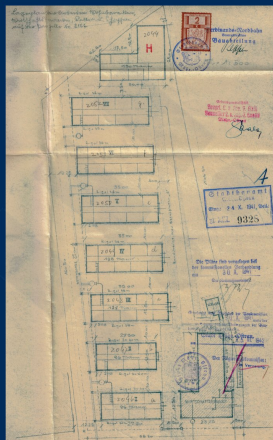
Druhá světová válka se promítla do vzhledu města mimo jiné vznikem nových, v dřívě míře účelových staveb a akcentováním praktických hospodářských potřeb v urbanistickém plánování. V tomto směru byly určující rovněž organizační změny na městském stavebním úřadu. Jednou z hlavních změn bylo vytvoření tzv. úřadu pro městské plánování, podřízeného centrálním řídicím orgánům, v němž byly rozpracovány stěžejní úkoly s ohledem na prostorové rozšíření města, jeho napojení na průplav Dunaj-Odra-Labe, rozvoj těžkého průmyslu, přestavbu železničního uzlu nebo rozšíření letiště. V roce 1942 byl přijat směrný upravitel plán, který řešil územní rozvoj Ostravy především ve vztahu k potřebám válečného hospodářství. Ačkoliv většina z těchto záměrů zůstala jen na papíře, některé začaly být během válečných let alespoň částečně realizovány.

Ještě do vydání zákazu staveb v roce 1942 pokračovala poměrně rozsáhlá bytová výstavba, kterou nastartovala již uprchlická krize vyvolaná událostmi roku 1938. Jednalo se však z pochopitelných důvodů o stavby velmi jednoduché s prostými jednopokojovými byty, resp. obytnými kuchyněmi. Větší bytovou výstavbu prováděly rovněž průmyslové podniky,

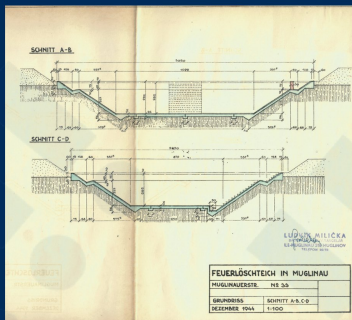
zvláště Vítkovické horní a hutní těžířstvo, Severní dráha Ferdinandova, Báňská a hutní společnost nebo Komanditní společnost Julius Rütgers. Z veřejných staveb je nutno zmínit dostavbu nemocnice v Zábřehu nad Odrou, financovanou státem, při níž byl v letech 1938-1942 vybudován zvláště chirurgický pavilon a obytné domy pro zaměstnance. V oblasti průmyslových staveb se kromě rozšiřování důlních, koksárenských a chemických provozů jednalo zejména o vybudování tzv. Jižního závodu Vítkovických železáren. Zcela výjimečnou byla výstavba dálkového plynovodu z Moravské Ostravy do tehdejšího Heydebrecku v Horním Slezsku. U liniových staveb byla hlavní pozornost soustředěna na autostrádu Moravská Ostrava-Plzeň, z níž ovšem bylo uskutečněno jen torzo.

V návaznosti na vývoj válečné situace docházelo od roku 1943 k nárůstu specifických stavebních úprav obytných i veřejných budov. V prvé řadě šlo o zřizování protiletectkých krytů, které byly budovány rovněž jako samostatné stavby. Součástí protiletectkých opatření byla i výstavba povrchových a zahloubených protipožárních vodních nádrží uprostřed obytné zástavby. Zcela novým, pro danou dobu příznačným prvkem se staly táborové komplexy, které do určité

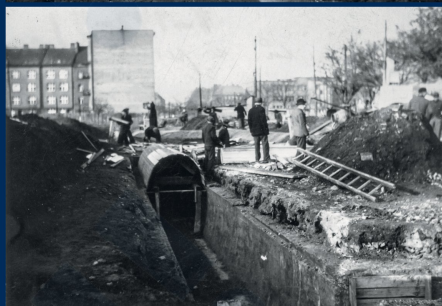
míry vycházely z dřívějších dělnických ubytoven kasárenského typu. V letech 1942-1943 vznikly na Ostravsku celkem tři tzv. pracovní výchovné tábory, sloužící ke koncentraci osob, jež se podle protektorátních zákonů provinily proti pracovní morálce. Kromě toho se stavěly při průmyslových závodech rovněž zajatecké pracovní tábory a tábory pro nuceně pracovní nasazené.

Situční plán pracovního výchovného tábora v Moravské Ostravě na Cihelní ulici. Jedná se o výtisk z roku 1942, který ukazuje rozlohu tábora a jeho vztah k okolnímu prostředí. Na plánu jsou viditelné budovy, vnitřní dvory a okolní ulice.

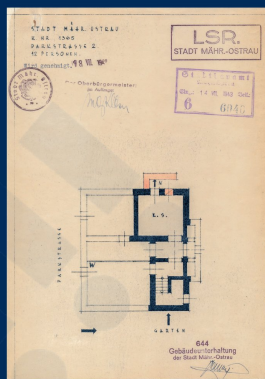
Plán protipožární nádrže v Muglinově z roku 1944. Na území města vzniklo za války přibližně sedm desítek nádrží, z nichž asi polovina byla po jejím skončení ze stavebních, bezpečnostních i zdravotních důvodů zrušena rozbouráním a zasypáním. Některé nádrže např. vznikly na soukromých pozemcích bez souhlasu majitelů, jiné se nacházely na nevhodných místech bránících dopravě nebo volnému pohybu.

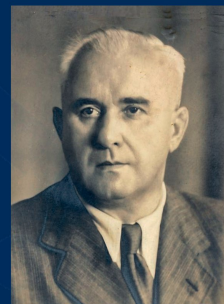
Výstavba rozsáhlých protiletectkých krytů v místech dnešního parku Československých letců na ulici 30. dubna v Moravské Ostravě a na dnešní Sokolské třídě kolem roku 1943.

Protipožární nádrž na Mariánském náměstí v Mariánských Horách. Část nádrží byla na žádost hasičů po válce po určitou dobu ještě zachována, došlo k jejich rekonstrukci a většímu zabezpečení.

Plán na adaptaci protiletectkého krytu (LSR - Luftschutzraum) pro 12 osob v někdejší domě ostravského městského zahradníka č. p. 1365 na Sadové ulici v Moravské Ostravě z roku 1943. Podobných úprav ve sklepech domů po celé Ostravě bylo během války provedeno na stovky.

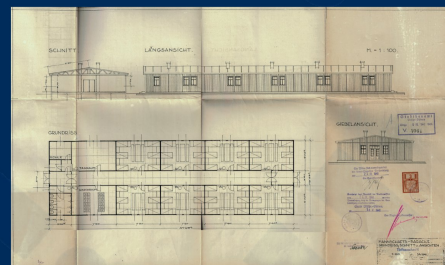
Ing. Franz Kloss (* 1884) byl v lednu 1940 jmenován do funkce městského stavebního ředitele. Počet jemu podřízených zaměstnanců se během války zvýšil z 50 až na 111. Podléhalo mu navíc 138 stavebních a 58 silničních dělníků. Stavební úřad se za jeho vedení stal jednou z desítek hlavních správ městského magistrátu.

◀ Příprava staveniště pro tzv. Jižní závod v Kunčicích. Z hlediska výstavby průmyslových závodů se jednalo o největší stavební akci v době války, v jejím rámci bylo realizováno přeložení některých provozů Vítkovických železáren. Konkrétně se jednalo o válcovní trub, výrobu minometů a dělostřelecké munice. Výrobní komplex byl po válce demontován a jeho zařízení navzdory oficiálnímu protestům vyvezeno jako válečná kořist do Sovětského svazu.

▲ Nouzové stavby Československého červeného kříže pro vyhnance z Těšínska v Mariánských Horách na ulici 1. máje. V letech 1939-1942 bylo na území dnešní Ostravy, zejména v částech Heřmanice, Hrušov, Michálkovice, Slezská Ostrava a Moravská Ostrava, postaveno celkem 65 přízemních, jednopatrových i dvoupatrových domů se 495 byty, v celkovém nákladu přes 21,5 milionu korun. Podobně bylo v letech 1939-1942 postaveno především v Hulvákách, Slezské Ostravě a Přívoze celkem 28 domů pro chudé s 304 byty za téměř 17 milionů korun.

Plán ubikačního baráku pro dělníky jámy Hlubina v Moravské Ostravě z roku 1942. Podobné provizorní stavby vznikaly s ohledem na nedostatek stavebního materiálu a zákonné omezení stavební činnosti ve 40. letech také jinde na území města. V jednom baráku bylo nejčastěji ubytováno kolem 100 osob.